

سومین نشست مجمع سازمان همکاری شانگهای

سومین نشست مجمع سازمان همکاری شانگهای طی روزهای ۲۹ اردیبهشت لغایت اول خرداد ۱۳۸۷ در شهر پکن برگزار گردید. مباحث کنفرانس در ۴ جلسه جداگانه تحت عناوین پیشبرد و تحکیم همکاری اقتصادی در چارچوب سازمان همکاری شانگهای، پیشبرد همکاری‌ها در زمینه اجتماعی و انسانی، پیشنهادات برای توسعه همکاری بین اعضای دائم و اعضای ناظر در سازمان همکاری شانگهای و پیشنهادات در نحوه پیشبرد همکاری‌ها در زمینه‌های انرژی، حمل و نقل، اطلاعات و مخابرات ارائه گردید. از سوی جمهوری اسلامی ایران اینجناب در کنفرانس مذکور حضور یافته و مقاله خود را ارائه نمود. مباحث سمینار در چهار جلسه در صبح و بعدازظهر روز ۳۰ اردیبهشت و با عناوین زیر طرح و ارائه گردید:

۱- توسعه و تعمیق همکاری اقتصادی در میان اعضای سازمان همکاری شانگهای

در این جلسه، آقایان تونکای مدیرکل اروپای وزارت تجارت چین، ماجولسکی وزیر مختار روسیه در پکن، ماتوویف محقق موسسه تحقیقات خاور دور آکادمی علوم روسیه، رمگا مشاور گروه صنایع واحد روسیه به ایراد سخنرانی پرداختند. مهمترین مطالب مطروحه توسط آنان به شرح زیر است:

- لازم است چارچوب‌ها و معیارهای مورد نیاز برای حضور اعضای ناظر در سازمان تدوین گردد تا از ظرفیتهای آنان به نحو مطلوب بهره برداری شود. این امر به سازمان همکاری شانگهای اقتدار بیشتری خواهد داد.
- سازمان همکاری شانگهای بدون همکاری اقتصادی میان اعضاء پایدار نخواهد ماند.

- سازمان از ده سال پیش تاکنون چندان متحول نگردیده و نتوانسته به یک سازمان بین المللی موثر تبدیل گردد.
- مبادلات تجاری سازمان نباید همچنان متکی بر دلار باشد بلکه ارزهای دیگر از جمله روبل در معاملات بین اعضاء استفاده شود. سازمان هنوز نتوانسته از همکاری های بانکی به خوبی استفاده کند.
- سازمان نباید به بخشی از روابط دوجانبه روسیه و چین تبدیل شود.
- سازمان بایستی خود را در چارچوب های جهانی تعریف کند.
- همکاری در حوزه نفت و گاز برای سازمان و اعضای آن بسیار حائز اهمیت است و اعضای سازمان در مورد قیمت گاز می توانند اعمال نظر کنند

۲- توسعه همکاری در زمینه های انسانی و اجتماعی در سازمان همکاری شانگهای

در جلسه دوم، آقایان لی های معاون مدیرکل اروپای بخش بین الملل وزارت آموزش چین، میخائیل مایر رئیس موسسه آسیا-افریقا دانشگاه مسکو و خانم یو سین تیان رئیس موسسه روابط بین الملل شانگهای به ارائه دیدگاه های خود به شرح زیر پرداختند. سخنران چینی عمدتاً به تشریح پروژه های پرداخت که در زمینه های علمی و آموزش در چارچوب سازمان همکاری شانگهای در حال اجرا است. وی توسعه همکاری های علمی را مستلزم اجماع منطقه ای دانست و اظهار داشت سازمان همکاری شانگهای بایستی تکلیف خود با روند جهانی شدن را روشن سازد. وی بر نقش مذاهب و تاثیر آن بر تقویت وجهه ملی در میان اعضای سازمان و حذف افراط گرایی تاکید نمود.

سخنران روس با اشاره به پیشنهاد سال گذشته رئیس جمهور روسیه مبنی بر تاسیس دانشگاه سازمان همکاری شانگهای خواستار اجرائی شدن آن گردید که طرف چینی اظهار داشت اقدامات قابل توجهی در این رابطه صورت گرفته است.

رئیس تاجیک جلسه با اشاره به ناامنی موجود در روسیه که متوجه اتباع آسیای مرکزی است اظهار داشت دانشجویان تاجیک احساس خوشایندی نسبت روسیه ندارند در

حالی که احساسات نسبت به چین مثبت است. وی بر ایجاد شبکه محققین و دانشگاه‌ها در میان اعضای سازمان تاکید کرد.

۳- مواجهه مشترک با واقعیت‌های نوین جهانی و تعمیق همکاری‌های همه جانبه بین اعضای دائم و ناظر سازمان همکاری شانگهای

در این جلسه، آقایان لی یونگ کوان معاون موسسه اوراسیا شورای مرکز تحقیق و توسعه چین، بکناش محمد جان اف رئیس مرکز مطالعات ملل سازمان همکاری شانگهای قزاقستان، آدیا تووشینگتوس معاون موسسه مطالعات استراتژیک مغولستان، رشید احمد خان رئیس مرکز مطالعات منطقه ای دانشگاه پیشاور پاکستان و خانم موندیرا دووتا از هند به طرح دیدگاه‌های خود به شرح زیر پرداختند:

- سازمان همکاری شانگهای تاکنون نتوانسته چارچوب و الگوی توسعه آتی خود را معرفی نماید،
- رابطه بین اعضای اصلی و ناظر و بین اعضای اصلی هنوز تعریف نشده است.
- مشکلات اقتصادی و تفاوت سطح پیشرفت اقتصادی میان کشورهای عضو مانع از تقویت همکاری‌ها است.
- سازمان همکاری شانگهای از ظرفیت‌های فراوانی برخوردار است لکن هنوز برای اقدامات بزرگ آماده نشده است.
- اعضای ناظر می‌توانند در مسائل اقتصادی نظیر انتقال انرژی مشارکت نموده و مقامات ارشد و وزرای آنان در موضوعاتی مانند حمل و نقل، انرژی و گمرک در جلسات مربوطه حضور یابند.

نمایندگان هند نیز در سخنرانی خود خواستار ورود کشورش به ساختارها و نهادهای اقتصادی سازمان همکاری شانگهای شد. وی با اشاره به ظرفیت‌های اقتصادی و صنعتی و نقش هند در مقابله با تروریسم، این کشور را شریک استراتژیک سازمان دانست و اظهار داشت عضویت هند باعث تقویت سازمان می‌شود.

سخنران پاکستانی بیش از هر چیز بر موقعیت ارتباطی کشورش بین آسیای مرکزی و آسیای غربی اشاره و مزیت‌های این کشور در حوزه‌های حمل و انرژی را برشمرد. سخنران مغولی نیز سازمان همکاری شانگهای را پنجره مناسبی برای خروج از انزوای کشورش دانست. وی سفر دبیرکل سازمان همکاری شانگهای به کشورش را حائز اهمیت برشمرد. وی با اشاره به زلزله اخیر چین، پیشنهاد نمود با توجه به این که اکثر اعضای سازمان در مناطق زلزله خیز واقع شده اند، لازم است مکانیزم‌های مشخصی جهت مقابله با آثار زلزله و کاهش آلام زلزله زدگان تبیین گردد. وی نیز از عدم تعیین تکلیف اعضای ناظر گلایه نمود و اظهار داشت به دلیل جاه طلبی اعضای دائم سازمان، حقوق اعضای ناظر ضایع خواهد شد.

آقای نیکیتین رئیس انجمن سیاسی و رئیس مرکز مطالعات روابط سیاسی و بین‌الملل روسیه در اظهارات خود در بخش پرسش و پاسخ گفت: ابتدا باید این ابهام را روشن کرد که آیا اعضای دائم سازمان درهای آن را به روی اعضای جدید بسته‌اند یا خیر. اگرچه باید زمینه را برای اعضای جدید فراهم کرد اما ورود ایران و هند می‌تواند ماهیت، موازنه و دستور کار را در سازمان تغییر دهد زیرا هر یک دارای دیدگاه‌ها و اهداف خاص خود هستند.

۳- پیشنهادات و نظرات مشخص در خصوص مشارکت اعضای ناظر در چارچوب سازمان همکاری شانگهای در زمینه‌های انرژی، حمل و نقل، اطلاعات و ارتباطات

در جلسه آخر کنفرانس که به ارائه دیدگاه‌های نمایندگان اعضای ناظر سازمان اختصاص یافته بود، علاوه بر اینجانب، آقای شورخو جورج معاون علمی موسسه مطالعات بین‌المللی وابسته به آکادمی علوم مغولستان، خانم مینا سینگ روی محقق موسسه مطالعات و تحلیل‌های دفاعی هند و خانم مهوش حسن سرا محقق موسسه مطالعات استراتژیک پاکستان سخنرانی کردند. همچنین آقای فنگ شائولای رئیس مرکز مطالعات روسیه از چین به ارائه دیدگاه‌های خود پرداخت. وی گفت مشارکت اعضای ناظر در سازمان شانگهای با چالش‌ها و مسائل متعددی همراه است که بایستی به آنها توجه کرد. بیشتر اعضای دائم و ناظر سازمان در مرحله انتقالی و در حال توسعه ساختارهای خود هستند. نکته دیگر آن که برخلاف دیگر

همگرایی‌های منطقه‌ای که با کشورهای کوچک شروع کرده و کشورهای بزرگ به آن پیوستند، سازمان حیات خود را با دو کشور بزرگ روسیه و چین شروع کرد. نماینده مغولستان با اشاره به اتکاء اقتصاد این کشور به تجارت و بسته بودن این کشور به لحاظ جغرافیائی، اهمیت سازمان همکاری شانگهای برای مغولستان را حیاتی ارزیابی نمود. وی سازمان را یک ارگان با نفوذ منطقه‌ای دانست و در ادامه به تشریح مزیت‌های کشورش و ظرفیت‌های آن پرداخت.

نماینده هند بر نقش کشور خود در منطقه اشاره و با تذکر به این که هند شریک استراتژیک ایران است اظهار داشت عضویت کشورهای نظیر هند و ایران می‌تواند در جهت تقویت سازمان موثر باشد. وی آینده روشن سازمان را منوط به نحوه تامین منافع متضاد اعضاء دانست.

سخنران پاکستانی با اشاره به مزیت‌های جغرافیائی پاکستان، بر دوستی اسلام آباد- پکن به عنوان یک موضوع مهم تاکید و عضویت پاکستان را به دلایل مزیت‌های حمل و نقلی این کشور موثر دانست.

رئیس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران در سخنرانی خود به تشریح سه موضوع یعنی جهت گیری و اهداف سازمان، مبانی رویکرد جمهوری اسلامی ایران به سازمان و مزایا و فرصت‌هایی که عضویت جمهوری اسلامی ایران نصیب سازمان خواهد کرد، پرداخت. در مبحث نخست، عنوان شد که سازمان به عنوان یک مکانیزم مشورتی منطقه‌ای، دارای دو جهت گیری عمده امنیتی و اقتصادی است و این دو جهت گیری مبتنی بر منطقه گرایی و منافع و تهدیدات مشترک بین اعضاء است. نگاهی به عملکرد سازمان نشان می‌دهد که در کنار برخی اقدامات مثبت و ایفای نقش در مسائل منطقه‌ای به ویژه تقویت همکاری اقتصادی میان اعضاء، سازمان نیازمند ارتقاء نقش خود، تقویت روابط با دیگر کشورها و سازمان‌های منطقه‌ای و تعریف مجدد دستور کار و توسعه آن است.

در مبحث دوم، در تبیین دلایل توجه و گرایش ایران به سازمان شانگهای، به مواردی چون اهمیت و جایگاه منطقه‌گرایی و همکاری منطقه‌ای در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، همکاری وسیع اقتصادی و تجاری با اعضاء سازمان همکاری شانگهای، مزیت‌های جمهوری اسلامی ایران در موضوعاتی نظیر حمل و نقل، تجارت و انرژی، تلاش

برای تقویت مناسبات با کشورهای همسایه و قدرت‌های بزرگ منطقه‌ای نظیر چین و روسیه، تحکیم جایگاه منطقه‌ای خود و افزایش قدرت چانه زنی در مسائل منطقه‌ای و جهانی، اشاره شد.

در بحث سوم، به اهمیت و مزایای عضویت دائم ایران در سازمان همکاری شانگهای در دو بخش سیاسی و اقتصادی اشاره شد. در بخش سیاسی به مواردی نظیر بهره‌گیری سازمان از موقعیت ژئوپلیتیک ایران به عنوان پل ارتباطی بین اعضای سازمان و مناطق قفقاز، خلیج فارس و آسیای غربی، ظرفیت‌های ایران در ایفای نقش برتر منطقه‌ای به ویژه در موضوعاتی نظیر افغانستان، عراق و لبنان، تجارب ارزنده ایران در مبارزه با جرائم سازمان یافته به ویژه مبارزه با قاچاق مواد مخدر و نهایتاً، اشتراک منافع سازمان و ایران در بسیاری از موضوعات منطقه‌ای و بین‌المللی اشاره گردید. در بخش اقتصادی نیز مزیت‌های ایران نظیر عضویت ایران در سازمان اقتصادی اکو، زیرساخت‌های ترانزیتی ایران در زمینه‌های حمل و نقل، تجارت و مخابرات، منابع نفت و گاز ایران و شبکه خطوط انتقال انرژی و نهایتاً ظرفیت‌های صادرات خدمات فنی-مهندسی ایران و پروژه‌های متعدد منعقد شده توسط سازمان‌های ذیربط ایرانی در منطقه مورد اشاره قرار گرفت.

در جمع بندی نیز اظهار شد که هدف اعضای سازمان بایستی تبدیل آن به یک سازمان با نفوذ منطقه‌ای و بین‌المللی باشد. اعطای عضویت ثابت به اعضای ناظر که هر یک دارای ظرفیت‌های قابل توجهی هستند، به تحقق این هدف کمک خواهد کرد و ارتقاء نقش آن در صحنه جهانی در میان مدت را در پی خواهد داشت. از سوی دیگر، عضویت ایران و دیگر اعضای ناظر موجب ثبات و امنیت بیشتر و رفاه و توسعه منطقه در ابعاد اقتصادی خواهد شد.

در گفتگوها و مذاکرات حاشیه‌ای نیز عمدتاً ضمن اشاره به موقعیت شایسته جمهوری اسلامی ایران در منطقه و قابلیت‌های اقتصادی و جهش علمی و صنعتی آن، استدلال گردید که عضویت دائم ایران در سازمان فرصت گرانقدری است که سازمان همکاری شانگهای بایستی در استفاده از آن تردید و تاخیر نکند.

علاوه بر سخنرانی ایتجان، تنی چند از سخنرانان و حاضرین در خصوص عضویت جمهوری اسلامی ایران مباحثی را مطرح نمودند که بدان اشاره خواهد شد.

- الکساندر لوکین یکی از سخنرانان روس اظهار داشت سیاست خارجی ایران تهاجمی است و اگر تغییری در سیاست مذکور صورت نگیرد، ضمن تشدید تحریمهای بین المللی، عضویت در سازمان شانگهای نیز میسر نخواهد شد. در این مورد پاسخ لازم به اظهارات وی داده شد.

- الکساندر نیکیتین دیگر سخنران روس در گفتگوی جداگانه اظهار داشت روسیه نسبت به عضویت اعضای ناظر بیش از چین نگران است. دلیل اصلی به نگرانی روسیه از وسیع تر شدن سازمان همکاری شانگهای و وارد کردن مشکلات جدید توسط اعضای ناظر به سازمان است. وی بسته شدن روند عضویت اعضای ناظر و ایجاد معیارهای سخت در این خصوص را بسیار محتمل دانست و اظهار داشت ایران بایستی در روند عضویت تسریع نماید.

ملاحظات:

۱. در خاتمه جلسات، شرکت کنندگان از دبیرخانه سازمان همکاری شانگهای در پکن بازدید و در مراسم ضیافت شام دبیرکل سازمان حضور یافتند. همچنین معاون سیاسی و تحلیلی دبیرکل که یک روس بود در تمامی جلسات حضور فعال داشت.

۲. دعوت از دبیرکل سازمان شانگهای که از سوی وزیر محترم امور خارجه جمهوری اسلامی ایران صورت گرفته است پی گیری شد که مطابق نظر معاون تاجیک دبیرکل، با توجه به لزوم اعلام موافقت تمامی اعضای دائم جهت انجام سفر دبیرکل، دبیرخانه در انتظار دریافت نظرات مکتوب اعضاء در این خصوص است. وی اظهار داشت موافقت مکتوب چین در این مورد اعلام شده است.

۳. حضور وسیع مسئولین و روسای مراکز و موسسات تحقیقاتی چین در کنفرانس قابل توجه بود. علاوه بر مرکز مطالعات سازمان همکاری شانگهای و موسسه چینی مطالعات بین الملل، نمایندگان وزارت امور خارجه، وزارت فرهنگ، وزارت آموزش، وزارت امنیت عمومی، شورای دولتی مرکز تحقیقات توسعه، مرکز مطالعات اوراسیا آکادمی علوم، بنیاد مطالعات بین الملل، مرکز روسیه، اروپای شرقی و آسیای مرکزی، مرکز مطالعات امور جهانی (وابسته به خبرگزاری شین هوا)، بخش بین الملل حزب کمونیست، موسسه مطالعات

آسیای مرکزی آکادمی علوم اجتماعی سین کیانگ، موسسه مطالعات تجارت و بخش اروپا وزارت بازرگانی، موسسه روابط بین الملل شانگهای، مرکز تحقیقات سازمان همکاری شانگهای در آکادمی علوم اجتماعی، مرکز مطالعات آسیای مرکزی دانشگاه لائزو، موسسه روابط بین الملل معاصر، مرکز تحقیقات سازمان همکاری شانگهای در دانشگاه فودان شانگهای، دانشگاه تجارت و اقتصاد خارجی چین در کنفرانس حضور داشتند.

۴. حضور روس‌ها نیز در کنفرانس چشم گیر بود. نماینده شورای فدراسیون، نماینده دائم روسیه در سازمان همکاری شانگهای، رئیس موسسه روابط بین الملل روسیه، معاون اول موسسه مطالعات استراتژیک، رئیس مرکز مطالعات امنیت منطقه ای و سازمان همکاری شانگهای موسسه مطالعات خاور دور آکادمی علوم، رئیس موسسه آسیا-افریقا دانشگاه مسکو، رئیس انجمن سیاسی روسیه و مرکز مرکز مطالعات روابط بین الملل، مرکز مطالعات بین الملل و سیاسی، رئیس بخش سازمان همکاری شانگهای و اداره آسیا وزارت امور خارجه و وزیر مختار روسیه در پکن.

۵. از سوی چهار کشور قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان و ازبکستان نیز علاوه بر نمایندگان دائم آنان در سازمان همکاری شانگهای، روسای برخی مراکز مطالعاتی مرتبط با سازمان شانگهای، سفرا و نمایندگان سیاسی آنان در پکن و روسای مراکز مطالعات استراتژیک وابسته به ریاست جمهوری این کشورها نیز حضور داشتند.

۶. روز قبل از جلسه اصلی، نمایندگان اعضای دائم (بدون حضور اعضای ناظر) یک جلسه مشورتی برگزار کردند که از جمله موارد دستور کار آن، بررسی معیارهای عضویت دائم ناظران در سازمان بوده است. از جمله معیارهای مطرح شده در این جلسه، پایداری اعضای به عدم اشاعه هسته ای، عدم وجود مناقشه و درگیری داخلی و عدم اختلاف اساسی سیاسی با همسایگان ذکر شده است. این مشورت‌ها پس از جلسه عمومی نیز در یکی از جزایر چین ادامه یافت.

۷. از افغانستان نیز دو تن از کارشناسان وزارت امور خارجه و وزارت اقتصاد این کشور در کنفرانس حضور یافتند لکن به آنان فرصت سخنرانی داده نشد.

۸. حضور وسیع رسانه‌های گروهی چین نیز حائز توجه بود. تلویزیون مرکزی چین، روزنامه مردم، خبرگزاری شین هوا، روزنامه China Daily، رادیو بین الملل چین و فصلنامه اقتصاد قرن بیست و یکم از جمله رسانه‌های حاضر در کنفرانس بودند.

منوچهر مرادی - رییس مرکز مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز

پروفیسر شاکر علی خان
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ
پرنسپل جامعہ اسلامیہ اسلامیہ